

Ольга В. Глущенко

ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ НА РІВНІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСІВ

У статті здійснено комплексне теоретичне обґрунтування та розроблено основні положення фінансового забезпечення досягнення національного добробуту України. Визначено складові добробуту, до яких віднесено матеріальні чинники, характеристики духовного, соціального й фізичного розвитку, а також антропогенне навантаження на оточуюче середовище. Запропоновано ввести до наукового обігу методологічний підхід, який ґрунтується на виокремленні фінансових ресурсів фонду добробуту з каналів фіскального трансмісійного механізму.

Ключові слова: національний добробут; фінансова архітектоніка; трансмісійний механізм; трансмісійний канал.

Рис. 1. Літ. 23.

Ольга В. Глущенко

ФИНАНСОВЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО БЛАГОСОСТОЯНИЯ НА УРОВНЕ ЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ФИНАНСОВ

В статье осуществлено комплексное теоретическое обоснование и разработаны основные положения финансового обеспечения достижения национального благосостояния Украины. Определены составные благосостояния, к которым относятся материальные факторы, характеристики духовного, социального и физического развития, а также антропогенная нагрузка на окружающую среду. Предложено ввести в научный оборот методологический подход, основывающийся на выделении финансовых ресурсов фонда благосостояния из каналов фискального трансмиссионного механизма.

Ключевые слова: национальное благосостояние; финансовая архитектоника; трансмиссионный механизм; трансмиссионный канал.

Olga V. Glushchenko¹

FINANCIAL FACTORS SHAPING NATIONAL WELFARE AT THE CENTRALIZED FINANCE LEVEL

The article provides a comprehensive theoretical foundation for the development of financial security provisions in achieving national welfare of Ukraine. The constituents of welfare which include financial factors, characteristics of spiritual, social and physical development as well as anthropogenic pressure on the environment are determined. The author offers a methodological approach based on extracting financial resources of the welfare fund from the channels of fiscal transmission mechanism.

Keywords: national welfare; financial architectonics; transmission mechanism; transmission channel.

Постановка проблеми. Зв'язок між прогресом суспільства та добробутом на разі є доведеним та очевидним. Вихід з кризового становища українського суспільства та перехід до сталого зростання залежить від здатності забезпечити належні умови та якість життя на різних рівнях соціального буття: усього суспільства, громади, окремого домогосподарства. В економічній системі суспільства, яка ґрунтується на ринкових засадах, здійснюється стимулювання не адміністративними, а фінансовими методами, підтримуючи, таким чином,

¹ Vasyli Karazin Kharkiv National University, Ukraine.

належний рівень економічної свободи в суспільстві. Необхідність розкриття фінансових чинників, від яких залежить досягнення добробуту, обумовлює відповідний науковий інтерес та визначення мети даної статті.

Аналіз останніх публікацій. Сучасне розуміння добробуту як рушійного мотиву суспільного прогресу закладено в праці Л. Ерхарда [8]. Пошук методів вимірювання суспільного прогресу, що виходять за рамки загальноприйнятих макроекономічних показників, останнім часом оформилось у наукову течію «за межами ВВП» (beyond GDP), у цьому напрямку виконані роботи [10; 12; 18; 20].

Праці, що поєднують дослідження добробуту за показниками, які виходять «за межі ВВП», здійснено в працях [9; 11; 13; 16; 17].

В Україні таких досліджень майже не проводилося, проте існує розвинута наукова школа публічних фінансів, представлена роботами О. Молдована [4], В. Небрат [5], А. Хмелькова [6; 7], що створює необхідні передумови для виконання даного дослідження. Таким чином, поєднуючи розробки закордонних вчених у галузі неklasичних методів вимірювання добробуту з напрацюваннями вітчизняних фінансистів, можна здійснити науковий пошук у напрямку виокремлення фінансових потоків, які формують національний добробут.

Метою дослідження є розробка концептуальної моделі фінансової архітектури національного добробуту, яка полягає у визначенні фінансових чинників, що діють на рівні централізованих фінансів.

Основні результати дослідження. Добробут є комплексним поняттям, яке вбирає в себе як матеріальні чинники, так і характеристики духовного, соціального й фізичного розвитку, а також антропогенне навантаження на оточуюче середовище. Важливим моментом у відборі чинників, що обумовлюють формування добробуту є сприяння розвитку як усього суспільства, так і кожного з його членів.

Методологічним підходом до такого дослідження є визначення руху фінансових потоків, яке відбивається в зміні складових частин добробуту. Перерозподіл фінансових потоків у суспільстві необхідно досліджувати, розглядаючи бюджети різних рівнів як інститути, в яких відбувається зміна напрямку руху фінансових ресурсів.

Розгляд фінансових джерел забезпечення добробуту можна здійснювати у вузькому сенсі, обмежуючи площину дослідження лише сферою бюджетних відносин, й у широкому – включаючи в простір наукових розвідок механізм фіскальної трансмісії та монетарний трансмісійний механізм. При такому розгляді можна чітко окреслити побудову фінансової архітектури забезпечення національного добробуту. Добробут є комплексним поняттям, тому необхідно провести декомпозицію цієї категорії з метою визначення складових, а після цього здійснити подальше розкладання на показники, що мають кількісний вимір. Після проведення декомпозиції категорії «добробут» необхідно визначити систему руху фінансових потоків у фондовій та каналній формах, які створюють передумови для розвитку національного добробуту. Первинна структуризація поняття «добробут» дає змогу виокремити основні блоки, що утворюють його внутрішню побудову. Візуалізувати авторське розуміння структури добробуту можливо у вигляді наступної схеми (рис. 1).

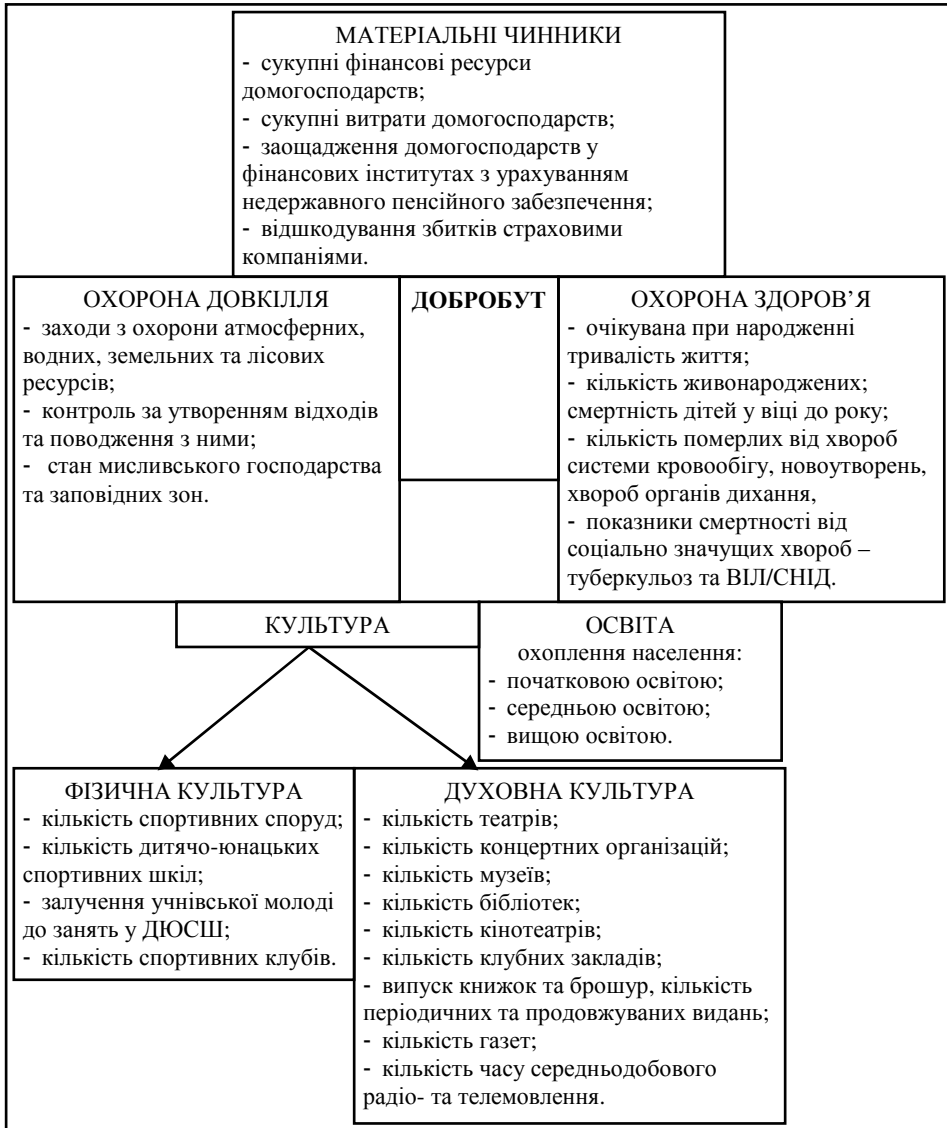

Рис. 1. Структура національного добробуту за основними складовими блоками, авторська розробка

Першим блоком, що на побутовому рівні ототожнюється з добробутом, є матеріальні чинники, до яких входять такі показники: сукупні фінансові ресурси домогосподарств та їх сукупні витрати, заощадження у фінансових інститутах з урахуванням недержавного пенсійного забезпечення, відшкодування збитків страховими компаніями.

Перераховані вище показники мають бути зваженими на інфляційне знецінення та індекс нерівності. Автор враховує в блоці матеріальних чинників лише фінансові ресурси домогосподарств, оскільки вони є кінцевою ланкою

руху фінансових потоків. У секторі централізованих фінансів та фінансової інфраструктури здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів. Фінансові ресурси домогосподарств є чистим грошовим потоком, який створює добробут.

Другий блок складають показники, що характеризують стан забезпечення охорони здоров'я, який будемо характеризувати очікуваною при народженні тривалістю життя, кількістю живонароджених, смертністю дітей у віці до року, померлих від хвороб системи кровообігу, новоутворень, хвороб органів дихання, показники смертності від туберкульозу та ВІЛ/СНІД. Показники, характеризують не процес забезпечення охорони здоров'я, а його якісний результат у динаміці.

Побудова та організація системи охорони здоров'я не є усталеною та наразі перебуває на стадії реформування. Зростання добробуту на національному рівні має відбиватися у збільшенні очікуваної тривалості життя, зменшенні питомої ваги смертей від потенційно виліковних хвороб.

Третій блок сформовано показниками охоплення населення трьома усталеними рівнями освіти: початковою, середньою та вищою. У фокусі дослідження знаходиться інклюзивність в отриманні освіти. Якісні показники освіти можливо перевірити за звітами міжнародної програми по оцінці освітніх досягнень учнів (Programme for International Student Assessment – PISA). На жаль, в Україні лише планується проведення оцінка якості освіти за методологією PISA у 2016 р. [21].

Збільшення рівня освіченості населення призводить до зростання людського капіталу, а відтак і добробуту.

Четвертий блок – блок культури – сформовано двома складовими: духовною та фізичною. Характеристики стану включення населення до фізичної культури складаються з наступних показників: кількість спортивних споруд, кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл й залучення учнівської молоді до занять у ДЮСШ та кількість спортивних клубів. Характеризувати стан добробуту за ознаками фізичної культури можливо у динаміці, констатуючи збільшення чи зменшення відповідних показників. Розкрити фінансові чинники добробуту можна шляхом порівняння обсягів фінансування з різних джерел зі станом розвитку закладів фізичної культури та охопленням населення.

Стан інфраструктури закладів духовної культури можна охарактеризувати за допомогою показників, які відображають кількість театрів, концертних організацій, музеїв, бібліотек, кінотеатрів, клубних закладів, випуску книжок та брошур, періодичних та продовжуваних видань, газет та часу середньодобового радіо- та телемовлення. Суспільну потребу в закладах культури можна охарактеризувати, враховуючи кількість відвідувань театрів, слухачів на концертах, відвідувачів музеїв, глядачів на кіносеансах. Порівняння показників динаміки духовної культури з обсягами фінансування з різних джерел дасть змогу визначити віддачу від вкладень у заклади та заходи духовної культури, встановити питому вагу фінансування духовної культури у загальному обсязі фінансових ресурсів добробуту.

У п'ятому блоці подано чинники стану охорони довкілля як якісної характеристики добробуту, яка може бути розкрита за допомогою таких показників: заходів з охорони атмосферного повітря, водних, земельних та лісових

ресурсів, контролю за утворенням відходів та поводження з ними, мисливського господарства та заповідних зон. Порівняння показників охорони довкілля з витратами на здійснення природоохоронних заходів дасть змогу визначити внесок природоохоронної компоненти в узагальнюючому показнику добробуту.

Після проведеної декомпозиції складових частин необхідно розглянути формування, перерозподіл та використання фінансових ресурсів, що створюють фінансове забезпечення добробуту. Дослідження фінансової архітекtonіки забезпечення національного добробуту як цілісної категорії вимагає визначення головного елементу системи. На нашу думку, центральною ланкою фінансової архітекtonіки забезпечення національного добробуту має стати фонд добробуту. Доцільність введення до наукового обігу поняття «фонд добробуту» обумовлена потребою в дослідженні фінансової архітекtonіки як цілісного явища. Фонд добробуту – поняття, що дає змогу визначити сукупні фінансові ресурси, які спрямовуються для забезпечення добробуту.

Теорія фінансів визначає дві форми руху фінансових ресурсів – фондову та каналну. Відмінності між ними полягають у тому, що фондова форма передбачає попередню стадію акумулювання фінансових ресурсів та розподіл зібраних коштів у відповідності з визначеними цілями. Канальна форма передбачає рух фінансових ресурсів у визначеному напрямку. У канальній формі фінансові ресурси перетворюються на фінансові потоки. Дослідження фінансових ресурсів, які спрямовуються на досягнення добробуту у фондовій формі, дає змогу:

- визначити відособлену частину фінансових ресурсів, які виділені з суспільних фінансових ресурсів;
- відстежити цільове спрямування фінансових ресурсів та напрямки їх використання;
- встановити право власності на кошти фонду добробуту під час їх акумулювання, розподілу у фонді, руху та витрачання;
- проаналізувати збільшення або зменшення коштів фонду.

Запропонований методологічний підхід, що ґрунтується на дослідженні фонду добробуту, дозволить:

- забезпечити концентрацію фінансових ресурсів для досягнення визначеного рівня добробуту;
- підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами національного господарства;
- забезпечити здійснення всеохоплюючого фінансового контролю за використанням фінансових ресурсів фонду добробуту.

На стадії інституційного закріплення фонду добробуту необхідно вирішити проблему обмеження можливості маневрування фінансовими ресурсами під час акумулювання коштів фонду.

Утворення фонду добробуту та його інституційне закріплення створить умови для виходу на траєкторію сталого зростання, гармонізації суспільства та зменшення нерівності. Фінансова архітекtonіка національного добробуту, головним елементом якої є фонд добробуту, охоплює публічні та приватні фінанси.

Значний вплив на досягнення добробуту здійснюють монетарна політика та кон'юнктура грошово-кредитного ринку, відтак, монетарне середовище має бути включеним до фінансової архітектури забезпечення національного добробуту.

Формування фінансової архітектури забезпечення національного добробуту обумовлюється дією двох трансмісійних механізмів: монетарного та фіскального. Вплив вказаних механізмів здійснюється каналами фіскальної та монетарної трансмісії.

Формування фінансової архітектури національного добробуту здійснюється на двох рівнях: централізованих фінансів, що відбувається завдяки функціонуванню фіскального трансмісійного механізму та на рівні децентралізованих фінансів, що досягається завдяки діяльності монетарного трансмісійного механізму.

Розкриття фінансових чинників формування національного добробуту має здійснюватися дедуктивним шляхом від загального до особливого, що виводить на перший план необхідність дослідження фінансових чинників, які функціонують на рівні централізованих фінансів.

Дія фіскального трансмісійного механізму реалізується шляхом функціонування наступних каналів: податкового, видаткового, трансфертного, актуарного, боргового та державної й муніципальної власності. Для подальшого дослідження необхідно проаналізувати структуру фінансових потоків, які рухаються каналами фіскального трансмісійного механізму, та виокремити з них ту частину, яка утворює фонд добробуту.

Податковий канал формують фінансові потоки, які рухаються від платників податків через Державну казначейську службу України до бюджетів усіх рівнів. Ширина каналу залежить від обсягу фінансового потоку, який сформовано обсягами податкових надходжень. Своєю чергою, податкові надходження обумовлюються розміром податкових ставок, кількістю податків та зареєстрованих платників, їх фінансовим станом, періодичністю сплати податкових платежів, схильністю економічних агентів до ухилення від оподаткування. Закономірності формування обсягів податкових надходжень у залежності від ставки податку розроблялися А. Лаффером [19], який довів, що залежність між податковими ставками та податковими надходженнями має певний оптимум, за якого розмір податкових ставок забезпечує максимальні надходження ресурсів до бюджету.

Видатковий канал утворюється фінансовими потоками, які спрямовуються від централізованих фондів фінансових ресурсів до отримувачів бюджетних коштів. Напрямок руху фінансових потоків у видатковому каналі є протилежним руху напрямку руху в податковому каналі. Обсяг фінансових ресурсів у видатковому каналі залежить від обсягів податкових надходжень, бюджетної політики, бюджетного дефіциту тощо.

Зростання добробуту на національному рівні обумовлюється обсягом фінансових ресурсів видаткового каналу фіскального трансмісійного механізму та спрямовуються на цілі, пов'язані з розвитком суспільства й особистості. Лише частина видатків бюджету може бути віднесена до фінансових ресурсів, які утворюють фонд добробуту.

Важливим методологічним питанням є виокремлення із загального обсягу фінансових потоків видаткового каналу тієї частини фінансових ресурсів, що формують фінансове підґрунтя добробуту. У вітчизняній фінансовій науці ustalеними є декілька типів класифікації бюджетних видатків. На загальному рівні видатки розрізняють за економічною, функціональною та відомчою класифікаціями.

Для досягнення мети дослідження необхідно застосовувати функціональну класифікацію, оскільки така класифікація дає змогу встановити питому вагу структурних компонент бюджетних видатків. Функціональну класифікацію має виконувати держава. На загальному рівні виокремлюють управлінські, оборонні, соціальні та економічні функції держави.

Реалізація соціальної функції держави тісно пов'язана із забезпеченням національного добробуту. У разі зростання соціальних видатків створюється фінансове підґрунтя для розбудови національного добробуту. Вторинний перерозподіл зібраних податків та їх спрямування на цілі розвитку суспільства визначає спрямованість суспільства на досягнення добробуту. У суспільстві, яке ставить собі за мету досягнення добробуту, питома вага суспільних видатків має головуюче місце. Для виконання державою своїх соціальних функцій з бюджету здійснюються такі види видатків: на соціальний захист і соціальне забезпечення населення; фінансову допомогу на дітей; на охорону дитинства та материнства; допомога малозабезпеченим верствам; фінансування соціальної сфери: освіти, охорони здоров'я, духовної й фізичної культури.

Збільшення питомої ваги соціальних видатків бюджету в загальному обсязі видатків бюджетів різних рівнів є прямим свідченням зростання обсягу коштів фонду добробуту й самого добробуту.

Перерозподіл суспільних коштів через здійснення соціальних видатків є суспільним реципронним обміном², завдяки якому посилюються зв'язки між державою та громадянами.

Здійснення державою своїх економічних функцій вимагає здійснення таких видів видатків: на капітальне будівництво, реконструкцію та модернізацію підприємств, нарощування виробництва товарів та послуг, а також на фундаментальні наукові дослідження. Варто розрізнити вкладення коштів у розвиток виробничого потенціалу, яке непрямо впливає на зростання добробуту. Досягнення національного добробуту, виходячи виключно з економічних чинників, не можливе. Добробут нерозривно пов'язаний з розвитком, відтак фінансові потоки, які спрямовуються на фінансування фундаментальної науки, мають бути долучені до фонду добробуту.

Розвиток фундаментальної науки є розвитком самого суспільства, оскільки сприяє переходу до вищих технологічних укладів, що змінює ціннісний світ й комплекс відносин у суспільстві, а також між суспільством та природою, створюючи нову парадигму соціуму та місця людини в ньому.

² Реципронний обмін – це особливий тип відносин, під час здійснення яких відбувається передача продуктів праці без визначених норм щодо їх кількості та зворотної трансакції, що відіграє символічно-знакову роль та втілює у собі акт встановлення, зміцнення та закріплення соціальних стосунків між членами суспільства [3, 55].

Дослідження фінансових потоків видаткового каналу фіскального трансмісійного механізму, які утворюють фонд добробуту, можемо зробити проміжний висновок про те, що для визначення ресурсів, які можуть бути включені до сукупних ресурсів фонду добробуту, необхідно проаналізувати склад та структуру фінансових потоків з метою виокремлення тієї частини, що спрямовується на розвиток суспільства. Проведений аналіз показав, що кошти видаткового каналу мають бути поділені на дві групи: першу групу складають витрати, що є частиною суспільного реципрокного обміну та повністю входять до фонду добробуту; другу частину утворюють витрати, що лише за гармонізації видаткової політики непрямим чином здатні сприяти зростанню добробуту та не включаються до загальних ресурсів фонду добробуту.

Наступний канал фіскального трансмісійного механізму, роль якого має бути визначена у формуванні фонду добробуту, є трансфертний. Трансфертний канал утворюється для руху фінансових потоків, що реалізують фінансову політику міжбюджетних відносин держави. Загальна спрямованість руху фінансових потоків у трансфертному каналі є односпрямовано-вертикальною – від державних органів до органів місцевого самоврядування. Ширина трансфертного каналу залежить від таких чинників: нормативу бюджетної забезпеченості, коригуючих коефіцієнтів бюджетної забезпеченості, наявних коштів бюджету, нормативів фінансування.

Інституційне закріплення функціонування трансфертного каналу фіскального трансмісійного механізму здійснено у ст.ст. 94 та 95 Бюджетного кодексу України [1], а також у Законі України «Про державне соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [2].

В умовах побудови «держави добробуту» місцеві громади самі повинні визначати необхідний обсяг фінансових ресурсів, потрібних для здійснення соціальних програм.

Рух фінансових потоків у трансфертному каналі фіскального трансмісійного механізму може слугувати надійним індикатором здійснення фінансової децентралізації міжбюджетних відносин.

У разі проведення ефективної політики децентралізації рух фінансових потоків у трансфертному каналі трансформується від односпрямованого до багатовекторного, набуваючи нових напрямків: від органів місцевого самоврядування до центру, а також між органами місцевого самоврядування різних адміністративно-територіальних одиниць. Більша політична свобода в справлянні функцій місцевого самоврядування має супроводжуватися й зростанням економічної свободи в розпорядженні фінансовими потоками місцевими громадами.

Кошти трансфертного каналу фіскального трансмісійного механізму мають бути включені у фонд добробуту у частині трансфертів населенню в повному обсязі та частково, лише за цілями, які сприяють досягненню добробуту, капітальні трансферти, поточні видатки, субсидії, трансфертні платежі.

Рух фінансових потоків актуарним каналом фіскального трансмісійного механізму набуває інституційної природи у вигляді цільових фондів, зокрема: Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на вироб-

ництві та професійних захворювань України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та ін.

Особливе місце в актуарному каналі посідає пенсійне забезпечення. На рівні фіскального трансмісійного механізму пенсійне забезпечення здійснюється Пенсійним фондом України, а на рівні монетарного трансмісійного механізму – недержавними пенсійними фондами.

Кошти актуарного каналу формуються поступово та використовуються у відповідності до цілей створення. Перехід фінансових потоків з суспільної форми до індивідуальної регулюється умовами, які визначають початок платежів.

Функціонування актуарного каналу фіскального трансмісійного механізму обумовлюється трьома фазами: накопиченням, перерозподілом та використанням. Діяльність кожного з фондів є унікальною, оскільки фінансування здійснюється в разі виникнення різних життєвих потреб.

Актуарний канал фіскального трансмісійного механізму є реалізацією суспільного реципрокного обміну. Кошти цього каналу матеріалізують у собі здатність суспільства до допомоги своїм членам, які опинились у складній життєвій ситуації. Фінансові потоки актуарного каналу мають бути в повному обсязі включені до фонду добробуту.

Стан реактуалізації суспільного реципрокного обміну можливо визначати за ступенем розвитку актуарного каналу: кількістю та насиченістю фондів, методами їх наповнення та витрачання.

Цільові фонди, що утворюють актуарний канал фінансового трансмісійного механізму, поділяються на бюджетні, (що входять до складу бюджету та фінансуються за рахунок загального та спеціального фондів) та позабюджетні – ті, що мають власні джерела надходження. Позабюджетні цільові фонди мають більший ступінь економічної свободи, оскільки не залежать від бюджетних надходжень.

Розширення актуарного каналу фіскального трансмісійного механізму та посилення руху фінансових потоків у ньому є індикатором розбудови фінансової архітектури національного добробуту.

Борговий канал фіскального трансмісійного механізму утворюється рухом фінансових потоків з приводу формування та погашення державного боргу. Рух фінансових потоків у борговому каналі в напрямку від централізованих фінансів здійснюється надходженням сум запозичення, а у зворотному напрямку – погашенням сум запозичення та відшкодуванням відсоткових платежів. Борговий канал утворюють запозичення на рівні міжнародного й внутрішнього фінансових ринків. Сама наявність державного боргу не є свідченням погіршення стану фінансової системи країни. Існування державного боргу є показником довіри до країни, її уряду та фінансової системи. Система індикаторів зовнішньої боргової залежності країни, що розроблені фахівцями МВФ [15], згрупована за такими блоками: платоспроможність, ліквідність, показники фінансового сектору та показники корпоративного сектору. Усього до системи оцінювання входить більше 21 показника, що дає змогу комплексно описати стан зовнішньої заборгованості країни та її здатність погасити зобов'язання. Розроблена система оцінювання має спільні недоліки з будь-

якою системою коефіцієнтного аналізу – насамперед, це складність зробити загальний висновок, користуючись показниками, що ієрархічно не впорядковані. Усунути вказаний недолік можливо шляхом використання інтегрального показника боргової залежності країни.

Наповнення боргового каналу залежить від багатьох чинників, які можна класифікувати у дві основні групи: перша обумовлює запозичення, а друга – їх повернення. Важливо зауважити, що чинники, які відображають стан повернення боргу, впливають на здатність залучати нові запозичення.

Рух фінансових потоків борговим каналом фінансового трансмісійного механізму залежить від дієвості взаємодії фіскального та монетарного трансмісійних механізмів, оскільки впливає на публічні й приватні фінанси.

Зв'язок між наповненням боргового каналу й добробутом існує, але він може змінюватися від прямого до зворотного відповідно до реакцій фінансової системи.

Залучення фінансових ресурсів на міжнародному та внутрішньому фінансовому ринках як таке не впливає на добробут, лише використання та досягнення цілей, під які ресурси залучаються перетворюють вказані кошти на фінансові ресурси добробуту.

У [14] здійснено пошук щодо доцільності та результативності міжнародної фінансової допомоги. На прикладі багатьох країн досліджується роль такої допомоги у виведенні країн на траєкторію сталого зростання або ж входження ними у глухий кут економічної стагнації.

Головний висновок цього дослідження полягає в тому, що міжнародна фінансова допомога може бути як корисною для країни та сприяти проведенню реформ, так і даремною, навіть шкідливою, в разі, якщо кошти витрачаються марно, а проблема повернення коштів стає тягарем, що обтяжує бюджет країни, не даючи можливості розвиватися.

Відомий економіст Дж. Сакс [22], «батько» реформ у багатьох країнах, зокрема в Болівії та Польщі, вбачає початок вдалого реформування в постановці «диференціального діагнозу» хворій економічній системі. На його підставі варто розробити план реформ, в якому міжнародна фінансова допомога у вигляді пільгових кредитів дасть змогу спрямувати фінансові потоки на ті цілі, профінансувати які країна неспроможна.

Збільшення обсягів фінансових ресурсів у борговому каналі обумовлюється дією закону А. Вагнера [23] про постійне зростання державних видатків, що призводить до збільшення обсягів державних запозичень. Зростання боргового навантаження виправдовується розширенням соціальних функцій держави. У цьому випадку надходження коштів боргового каналу необхідно включити у фонд добробуту. Суми повернення запозичених коштів та відсоткові платежі не включаються у фонд добробуту.

Останнім каналом фіскального трансмісійного механізму є канал державної та муніципальної власності. Наповнення цього каналу відображає фінансову підтримку та прибутки від майна та активів, що є державною та муніципальною власністю. Рух фінансових ресурсів у цьому каналі здійснюється у двох напрямках: від сектору публічних фінансів до сектору приватних фінансів рухаються потоки, які утворюють фінансова допомога, цільове фінансу-

вання тощо. У зворотному напрямку рухаються фінансові потоки, утворені доходами від володінням державним та муніципальним майном.

Канал державної та муніципальної власності фіскального трансмісійного механізму входить у монетарний трансмісійний механізм у частині отриманих кредитів, розміщення депозитів, емісії та обігу цінних паперів. Вказаний канал доходить й до фінансів домогосподарств у вигляді заробітної плати.

Роль державної та муніципальної власності у досягненні добробуту є двоїстою – вона може змінюватися з позитивної на негативну в залежності від впливу на економічну систему.

Підприємства державної та муніципальної власності можуть бути потужним локомотивом економіки, який випробовує інноваційні технології виробництва, прискорюючи зміну технологічних укладів. Цим досягається стимулювання економічного зростання та позитивний вплив на суспільний добробут, а кошти, надані підприємствам, долучаються до фонду добробуту.

Протилежний ефект досягається в разі, коли державні та муніципальні підприємства працюють у неконкурентних умовах, перетворюються на неефективні, застарілі, збиткові виробництва, що виснажують бюджет. У цьому разі вказані підприємства завдають шкоди суспільству, а кошти, витрачені на їх підтримку, не можуть бути включені до фонду добробуту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті здійснено комплексне теоретичне обґрунтування та розробку основних положень фінансового забезпечення досягнення національного добробуту України. Набуття добробуту є результатом організованої взаємодії елементів фінансової системи суспільства, які включають в себе фіскальний й монетарний трансмісійний механізми, що дає змогу формувати фінансову архітектуру забезпечення національного добробуту. Основні результати, отримані в ході дослідження полягають у наступному:

1. Розкрито внутрішню побудову національного добробуту та виокремлено його складові елементи, подані показники, які дають змогу перейти до кількісного вимірювання національного добробуту.

2. Науково обґрунтовано та категоріально розтлумачено поняття «фонд добробуту» як сукупність фінансових ресурсів, що забезпечують досягнення добробуту у фондовій формі.

3. Запропоновано до введення до наукового обігу методологічний підхід, який ґрунтується на виокремленні фінансових ресурсів фонду добробуту з каналів фіскального трансмісійного механізму.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у кількісному вимірюванні обсягів фонду добробуту, дослідженні його динаміки та визначенні перспектив розвитку.

Необхідним кроком на цьому шляху має стати дослідження ролі монетарного трансмісійного механізму та його внеску до фонду добробуту.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // zakon.rada.gov.ua.
Budzhetniy kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI // zakon.rada.gov.ua.
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III // zakon.rada.gov.ua.
Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantii: Zakon Ukrainy vid 05.10.2000 № 2017-III // zakon.rada.gov.ua.

3. Глуценко О.В. Реципрокний обмін: діалектика розвитку та форми прояву в умовах інформаційно-мережевого суспільства // Економічна теорія.— 2016.— №1.— С. 53–66.

Hlushchenko O.V. Retsyproknyi obmin: dialektyka rozvytku ta formy proiavu v umovakh informatsiino-merezhevoho suspilstva // Ekonomichna teoriia.— 2016.— №1.— С. 53–66.

4. Молдован О.О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: Монографія. — К.: НІСД, 2011. — 380 с.

Moldovan O.O. Derzhavni finansy Ukrainy: dosvid ta perspektyvy reform: Monohrafiia. — K.: NISD, 2011. — 380 s.

5. Небрат В. Теоретичні аспекти становлення державних фінансів // Світ фінансів.— 2013.— №1.— С. 185–194.

Nebrat V. Teoretychni aspekty stanovlennia derzhavnykh finansiv // Svit finansiv.— 2013.— №1.— С. 185–194.

6. Хмельков А.В. Инвариантность иерархии институциональной инфраструктуры стабильности публичных финансов — как закономерный результат реализации функций финансов // Экономика та держава.— 2015.— №8.— С. 25–28.

Khmelkov A.V. Invariantnost ierarkhii institutcionalnoi infrastruktury stabilnosti publichnykh finansov — kak zakonomernyi rezultat realizatsii funktsii finansov // Ekonomika ta derzhava.— 2015.— №8.— С. 25–28.

7. Хмельков А.В. Институциональная инфраструктура обеспечения стабильности публичных финансов: к постановке проблемы // Вестник Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина.— Серия: Экономическая.— 2014.— №1118, Вып. 88.— С. 84–90.

Khmelkov A.V. Institutcionalnaia infrastruktura obespecheniia stabilnosti publichnykh finansov: k postanovke problemy // Vestnik Kharkovskogo natsionalnogo universiteta imeni V.N. Karazina.— Seria: Ekonomicheskaia.— 2014.— №1118, Vyp. 88.— С. 84–90.

8. Эрхард Л. Благополучие для всех / Пер. с нем.; Авт. предисл. Б.Б. Багряцкий, В.Г. Гребенников. — М.: Начала-Пресс, 1991. — 332 с.

Erkhard L. Blagosostoianie dlia vsekh / Per. s nem.; Avt. predisl. B.B. Bagriatskii, V.G. Grebennikov.— M.: Nachala-Press, 1991.— 332 s.

9. Basu, S.R., Fan, S., Zhang, S. (2007). Welfare comparison beyond GDP: An illustration from China and India. HEI Working Paper No 8 // www.econbiz.de.

10. Bergh van den, J., Antal, M. (2014). Evaluating Alternatives to GDP as Measures of Social Welfare/Progress. Working Paper No 56.

11. Boarini, R., Johansson, A., d'Ercole, M.M. (2006). Alternative Measures of Well-Being. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No 33 = dx.doi.org/10.1787/713222332167.

12. Costanza, R.B., Hart, M., Posner, S., Talberth, J. (2009). GDP: The Need for New Measures of Progress. The Pardee Papers No 4.

13. Dasgupta, P. (2001). Human Well-Being and the Natural Environment. Oxford: Oxford University Press.

14. Easterly, W. (2001). The Elusive Quest for Growth. Economists Adventures and Misadventures in the Tropics. Cambridge: MIT Press.

15. IMF (2003). External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

16. Jones, C.I., Klenow, J.J. (2010). Beyond GDP? Welfare across Countries and Time. NBER Working Paper No w16352 // ssrn.com.

17. Kassenboehmer, S.C., Schmidt, C.M. (2011). Beyond GDP and back: What Is The Value-Added by Additional Components of Welfare Measurement? Discussion Paper No 8225 // www.cepr.org.

18. Kubiszewski, I., Costanza, R., Franco, C., Lawn, P., Talberth, J., Jackson, T., Aylmer, C. (2013). Beyond GDP: Measuring and achieving global genuine progress. Ecological Economics, 93: 57–68.

19. Laffer, A.B., Seymour, J.P. (1979). The Economics of the tax revolt: a reader. Harcourt Brace Jovanovich. Vol. 1. 138 p.

20. Landefeld, S.J., Villones, S.M. (2009). GDP and Beyond: Measuring Economic Progress and Sustainability. Washington: Bureau of Economic Analysis.

21. Programme for International Student Assessment 2016 // gpseducation.oecd.org.

22. Sachs, J.D. (2011). The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time. New York: Penguin Books.

23. Wagner, A. (1948). Finanzwissenschaft und Staatssozialismus. Frankfurt-am-Main: Klostermann.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2016.